

İKİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ'NİN DİN POLİTİKASI VE DİN EĞİTİMİNİN DURUMU

İlyas ERPAY *

Asılбек İZBAİROV **

Giriş

Kazakların tarihi, dili, kültürü ve medeniyeti üzerindeki İslam'ın yeri ve rolü tartışmasız çok büyüktür. Bu coğrafyada İslam dini, ateizmin hüküm sürdüğü en zor zamanlarda bile varlığını koruyarak örf, adet ve geleneklerle günlük yaşamda her daim var olmuştur. Bağımsızlıkla beraber sosyal hayatta görülen dinî canlanma ve bunun bir yansıması olarak din eğitime olan ilgi ve talebin artması bunun açık bir ispata sayılabilir.

Kazakistan, çok inançlı ve çok etnili bir topluma sahiptir. Kazakistan nüfusunun % 70'ten fazlası İslam dinine ve yaklaşık % 25'i de Ortodoks Hristiyanlığa mensuptur. Nüfusun büyük çoğunluğunun Müslüman olması, tarihi ve kültürel olgular, laik bir devlet olan Kazakistan'da din ve devlet ilişkisinde Müslüman toplumla olan ilişkileri önemli kılmaktadır. Bununla birlikte başta Ortodoks Hristiyanlar olmak üzere Kazakistan'daki bütün inanç gruplarına yönelik politikalarda Kazakistan yönetimi, toplumsal barış ve uyuma aşırı hassasiyet gösteren bir tutum sergilemektedir. Bu genel çerçevede, Kazakistan'ın bölgesel bazda din-devlet ilişkilerinde en liberal uygulamaların olduğu ülke olduğu söylenebilir. Bu uygulamalar doğal olarak din eğitimi alanına da yansımaktadır.

Bu bölümde öncelikle Kazakistan'daki dinî yapı ve din-devlet ilişkisi ele alınacak, devamında ise din eğitiminin tarihçesine değinildikten sonra günümüzdeki din eğitimi incelenecektir.

* Dr. Öğretim Üyesi, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

** Prof. Dr. Öğretim Üyesi, Şokan Valihanov Tarih ve Etnoloji Enstitüsü.

KAYNAKLAR

Abdullin, Y.G., Pravoslavnyy missioner N.İ. İlminskiy İslam v Povolje: istoriya i problemı izuçeniya. Materialı nauçnoy konferentsii 1989 g. Pocvyaşennoy 1100-letiyu (po xidjre) ofitsialnogo prinyatiya İslama Voljckoy Bulgariey. (Volga Bölgesinde İslam: Araştırma Tarihi ve Sorunlar, Volga ve Bulgaristan Bölgesinin İslam'ı Resmi Olarak Kabul Etmesinin 1100. Yılı İçin Organize Edilen Konferans (1989) Bildirileri) Kazan, İman, 2000.

Ahmet Yesevî Üniversitesi, Din Tanu Bölümü, <http://ayu.edu.kz/faculties/faculty-of-humanities/dintanu-kaf/dintanu#1482208277279-36e01f57-c4fe1c89-807e>, (Erişim: 23.07. 2019).

Babadjanov, B.&Kamilov, M., Muhammadjan Hindustani (1892-1989) and the Beginning of the “Great Schism” among the Muslims of Uzbekistan // Islam in Politics in Russia and Central Asia (Early Eighteenth to Late Twentieth Centuries) / Edited by Stephane A. Dudoignon and Komatsu Hisao, London, New York, Bahrain, 2001.

Babadjanov, B.M., O fetvax SADUM protiv «neislamskix obıçaev» // İslam na postsovetskom prostranstve: vzglyad iznutri (Orta Asya Diyanet İşleri Vakfı'nın “İslami Olmayan Geleneklere” Fetvası // Sovyet Birliği Sonrası İslam: İçten Bir Bakış). Pod redaktsiey Alekseya Malaşenko i Martı Brill Olkott. – Moskova: Art-Biznes-Tsentr, 2001.

Beylur, S., Sosyal Değişim Sürecinde Kazakistan'da Din-Devlet İlişkileri Üniversite Öğrencileri Örneği, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Ercay, İ., Kazakistan'daki Yükseköğretim Kurumlarında Din Eğitimi, 11. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, 2003.

Ejegodnik Semipalatinskogo okruga (Semipalatinsk İlçesinin Yıllık Dergisi). Obzor za 1927-28 gg. Semipalatinsk, 1929.

İraliev, S., Ukaz. Rab.,1999.

İvanov, V&Trofimov Y., Religii Kazaxstana (Kazakistan Dinleri), Almatı,1999.

İz istopii v Pavlodarckom Priirtşe ... (Pavlodar İrtiş Bölgesi'nin İslam Tarihi...) №. 76-79.

İz istopii v Pavlodarckom Priirtşe (Pavlodar İrtiş Bölgesi'nin İslam Tarihi...) №. 82.

İstoriya Kazaxctana s drevneyşix vremen do našix dney (Eski Zamanlardan Günümüze Kazakistan Tarihi). V 5 t.- t. 3. Almatı, 2000.

İz pastanovleniya Kazkraykoma VKP(b) o merax borbı s muslmanskim religioznım dvijeniem (Bolşevik Sovyet Komunistik Partisi KazRayKom'unun “Müslüman Dinî Hareketiyle Mücadeleye Yönelik Tedbirler Hakkında” Karar). 8 İyonya 1927 g.,№ 92.

İrsaliev, S.,Mejdunarodnoe Sotrudniçestvo v oblasti obrazovaniya kak kanal proniknoveniya religioznogo ekstremizma v Respubliku Kazaxstan // Religioznıy

ekstremizm: istoki, realnost i sotsialno-pravovie preventsii. (Eğitim Alanında Uluslararası İşbirliği Kazakistan Cumhuriyeti'ne Dinî Aşırılığın Girmesi için Bir Kanal// Dinî aşırılıkçılık: Kökenleri, Gerçeklik, Sosyal ve Yasal Engellemeler) Sbornik Materialov Naučno-Prkatiçeskoj Konferentsii 26-27 Aprelya goda. Çast. 1, Almatı, 2001.

İnformatsiya o deyatelnosti Duxovnogo upravleniya, koliçestvameçetey, musulmanskih svaşennoslujiteley i t.d. izintervyo muftiya Patbekov Nısanbayulı jurnal "İslamalemi" (Diyanet Vakfının Faaliyetleri, Cami Sayısı, Müslüman Din Adamları vb. Hakkında Bilgiler, Müftü Ratbek Nysanbay-uly ile "İslamalemi" Dergisine Yapılan Röportaj). 1996. №1.

İslam doljen vozvişat çeloveka (İslam İnsanı Yüceltmeli) // Kazahstanskaya Pravda. 25 Noyabrya 2000.

Kazakıstandağı Dintanıv Bilimi men Gılımınıg Damuv Uderisteri Jane Özektı Meseleleri Taldamalık Zertev Jumısının Korıtındıları, Astana, 2016.

Kazakıstandağı Dintanıv Bilimi men Gılımınıg Damuv Uderisteri Jane Özektı Meseleleri Taldamalık Zertev Jumısının Korıtındıları, Astana, 2016.

Kazakstan Musılmandarı dini baskarmasınıg 2000 jıldan bastap şıkkın patvalarınıg bir bölıgi. Almatı, Kөkjiiek-B.,2008.

Kenzhetayev, B.A., Kazanskiye Uchebnyye Zavedeniya İ Protsess Formirovaniya Kazahskoy İntelligentsii V Seredine XIX- Nachle XX vv. (19. Ve 20. Yüzyıllarda Kazak Aydınlarının Oluşum Süreci ve Kazan Eğitim Müessesleri)-Kazan.İzdatel'skiy dom «PiF», 1998.

Muminov, A.K., Şami- damulla i ego rol v formirovanii «Sovetskogo İslama» // İslam, identičnost i politika v postsovetkom prostranstve: sravnitelnyı analiz Tsentraknoy Azii i Evropeyskoj çasti Possii (Shami-Domulla ve "Sovyet İslam"ın Oluşumundaki Rolü// Sovyetler Birliğı Sonrası İslam, Kimlik ve Politika: Orta Asya ve Rusya'nın Avrupa Kısmının Karşılaştırmalı Analizi). – Parij (na Frantsuzskom yazıke; v peçati).

Nazarbayev, N., Bıt blije k lyodyam, reşat ix problemı (İnsanlara Daha Yakın Olmak, Sorunlarını Çözmek) // Kazaxstanskaya Pravda, 31 Yanvarya 2001.

Novoe pokolenie (Yeni Kuşak). 23 İyonya 2000.

Oleynikova, T.N., Ateistiçeskoie bospitanie starşeklassnikov v istorii pedagogiki i şkolı KazSSR (KazSSC Okullarında ve Pedagojisinde Ateistik Eğitim).1946-1980 gg. Avtoref. k.ped.n. Alma-Ata, 1986.

Programma Kommunistiçeskoj partii Sovetskogo Soyoza (*Sovyetler Birliğı Komünist Partisi Programı*).M., 1961.

Religioznaya svoboda – ne anarxiya (Dinî Özgürlük Anarşi Değildir) // Kazahstanskaya Pravda. 21 iyulya 1995.

Rezolyotsii vserossiyskogo musulmanskogo cezda, sostoyavşegosya v Moskve 1-11 maya 1917 g. (1-11 Mayıs 1917'de Moskova'da Petrograd'da Düzenlen Rusya Müslümanları Kongresi Sonucunda Alınan Kararlar). Petrograd. 1917.

Statistiçeskie dannie o religioznıx obşınax Kazaxstana (Kazakistan'ın Dinî

Toplulukları ile İlgili İstatistiksel Verileri). // Megapolis. № 4. 2000.

Ukaz Prezidenta RK « O merax po preduprejdeniyo i preseçeniyo proyavleniy terrorizma i ekstremizma» (Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın “Terörizm ve Aşırılıkçılık Tezahürlerini Önleme ile Bunlarla Mücadele Tedbirleri”)10 Fevralya 2000 g.// SAPP Respubliki Kazaxstan. №7, 2000.

Uroven religioznosti i konfessionalnie orientatsii naseleniya Respubliki Kazaxstan (Kazakistan Cumhuriyeti Nüfusunun Dindarlık Düzeyi ve Konfesyonları) (Inform-analit. doklad). Almatı, IRK.

TSGA RK F. 1711, op. 1, d. 81, l. 3.